

TISKOVÁ ZPRÁVA – 9. března 2017

Josef František Smetana: První český popularizátor astronomie

Trochu ve stínu hudebního skladatele Bedřicha Smetany stojí dílo jeho staršího bratrance Františka, který byl profesorem na plzeňském filozofickém ústavu a gymnáziu. Právě Josef František Smetana se zasadil o popularizaci astronomie v Čechách a přispěl k tomu ve své době i první českou knihou o astronomii. V této učebnici pojmenoval původními českými výrazy astronomické objekty, pro které se dosud používaly jen názvy německé či latinské. Život a dílo tohoto, z hlediska astronomie významného českého buditele, připomene konference, která proběhne jako první z akcí k výročí 100 let od založení České astronomické společnosti v pátek 10. a v sobotu 11. března v Plzni. Konferenci zahájí v pátek odpoledne slavnostní odhalení opraveného náhrobku Josefa Františka Smetany na Mikulášském hřbitově v Plzni.

Okolo sochy Josefa Františka Smetany, po kterém jsou pojmenovány Smetanovy sady před Studijní a vědeckou knihovnou, prochází už většina obyvatel Plzně bez většího povšimnutí. Život a dílo toho významného buditele představí první akce ke stoletému výročí založení České astronomické společnosti. Akce, která je součástí Smetanovských dnů. „Josef František Smetana byl autorem první česky psané knihy o astronomii a popularizátorem astronomie v době národního obrození. Stal se klíčovou osobností politického, kulturního i vědeckého života českého národního obrození v Plzni. Právě proto se jeho životu a dílu věnuje konference, kterou ke stoletému výročí vzniku České astronomické společnosti pořádáme,“ vysvětluje **Josef Jíra** ze Západočeské pobočky České astronomické společnosti. Jednotlivé příspěvky představí J. F. Smetanu nejen jako profesora silozpytu (=fyziky), ale i jako buditele, který ve svém volném čase zpravidla o víkendech realizoval veřejné přednášky pro občany města Plzně.

J. F. Smetana, rodák ze Svinišťan u České Skalice také v Plzni napsal první knihu o astronomii v českém jazyce. Zasloužil se tím nejen o popularizaci astronomie v té době, ale také o české astronomické názvosloví. Ve své knize použil hodně nových českých výrazů z astronomie, pro které se používaly do té doby jen výrazy v němčině či latině. Tak například v textu kapitoly o drahách planet z jeho knihy **Základové hvězdosloví čili astronomie** vydané v roce 1837 můžeme číst: „Dle věčně znamenitých zákonů těchto Keplerových řídí se všechny planety i komety v běhu koloslunečním. Všecky opisují schodnice, v jejichž ohnisku jednom Slunce stojí polohou, velikostí i podobou mezi sebou rozdílné.“ Zde používá pro elipsu výraz schodnice. V kapitole věnované bludicím (=planetám) v části nazvané „Družice Kralomocovy“ (=Jupiterovy) dále píše: „Jako Země jeden, má Jupiter čtyři měsíce neb družice, které, jako luna okolo Země, okolo pána svého se otáčejí a stínem jeho se zatmívají. Zatmění tato, často ze Země se spatřují nejen k určení drah družic těchto ale i k ustanovení délky zeměpisné velmi schopná jsou, zvláště pak tím znamenitá jsou, že nás rychlost světla změřiti naučila. Vyzkoumal totiž výtečný hvězdoslovec Römer, že zatmění družic Jupiterových v protisluní jeho o 8 minut 7 a 1/3 sekund dříve, v sousluní pak o ten samý čas později nastávají a se skončují, než se to ve čtvercích stává, kterýžto úkaz jinak vysvětliti se nedá, než tím, že světlo nějaký čas ku rozptýlení svému potřebuje, že tedy

z větší dálky později a z menší dříve do oka našeho přicházejí.“ Zde pak používá výrazy protisluní a sosluní, které byly později nahrazeny podobnými českými výrazy přísluní a odsluní. Podobným vývojovým procesem prošel i výraz hvězdoslovec, který byl později nahrazen výrazem hvězdář.

Konferenci věnovanou životu a dílu českého buditele a popularizátora astronomie zahájí slavnostní odhalení zrekonstruovaného náhrobku Josefa Františka Smetany na Mikulášském hřbitově v pátek 10. března ve 13 hodin, na které je zvána i plzeňská veřejnost. Odpoledne i v sobotu pak program pokračuje v Přednáškovém sále Západočeského muzea přednáškami o životě a díle nejen J. F. Smetany, ale i jeho vrstevníků z řad národních obrozenců v Plzni. Česká astronomická společnost touto konferencí odstartuje sérii akcí, které se ke stoletému výročí od jejího založení uskuteční po celé ČR, nejvíce však právě v západních Čechách, kde má velice aktivní [Západočeskou pobočku](#).

Organizátorem konference o životě a díle Josefa Františka Smetany konané v rámci Smetanovských dní je Západočeská pobočka České astronomické společnosti ve spolupráci s Plzeňskou filharmonií, Fakultou pedagogickou ZČU v Plzni, Hvězdárnou v Rokycanech a Plzni, Západočeským muzeem v Plzni a dalšími partnery a to pod záštitou biskupa plzeňské diecéze Mons. ThLic. Tomáše Holuba, Th.D., rektora Západočeské univerzity v Plzni doc. Dr. RNDr. Miroslava Holečka, hejtmana Plzeňského kraje Josefa Bernarda a primátora města Plzně Martina Zrzaveckého. Mediálním partnerem je Československý časopis pro fyziku.

Odkazy:

[Program konference „Život a dílo Josefa Františka Smetany“](#) – cíle a zaměření konference, program a abstrakty jednotlivých příspěvků

[Josef František Smetana](#) – internetová stránka na portále Astronomia s informacemi o astronomech, kde je možné si prohlédnout i první českou učebnici astronomie Josefa Františka Smetany [Základové hvězdosloví čili astronomie](#)

[100 let České astronomické společnosti 1917-2017](#) – logo a banner ke stažení

[100 let České astronomické společnosti 1917-2017](#) – program akcí k výročí založení v ČR

Přílohy:

Foto 1 – Socha Josefa Františka Smetany stojí před Studijní a vědeckou knihovnou v Plzni v parku, který nese jeho jméno „Smetanovy sady“ (autor: Radka ŽÁKOVÁ, Česká astronomická společnost)

Foto 2 – Josef František Smetana: *Základové hvězdosloví čili astronomie*, vyd. 1937 v Plzni, str.73+74

Kontakty pro novináře:

Josef JÍRA, předseda Západočeské pobočky České astronomické společnosti, tel. 777 332 621, info@zpcas.cz

Pavel SUCHAN, tiskový mluvčí České astronomické společnosti, tel. 737 322 815, suchan@astro.cz

Poznámky pro editory:

Josef František Smetana (1801–1861) je významnou obrozeneckou osobností Plzně. Rodák ze Svinišťan u České Skalice se do Plzně dostal jako člen premonstrátského řádu z Teplé. Péči premonstrátů byl v Plzni založen filozofický ústav a Smetana byl jedním z jeho profesorů, zaměřoval se zejména na výuku přírodních věd. Ve spolupráci se svým starším kolegou, matematikem Josefem Vojtěchem Sedláčkem, prosazoval výuku v českém jazyce, byl aktivně činný v obrozeneckých spolcích, založil noviny *Posel ode Mže*, byl předsedou plzeňské části *Lípy Slovanské*. Je autorem česky psaných učebnic silozpytu (fyziky), dějepisu a astronomie, napsal

mnoho básní, založil a ze svých prostředků vybavil českou knihovnu pro studenty ústavu, pořádal nedělní přednášky pro učně, tovaryše a mistry, ... Smetana vydal v roce 1837 první česky psanou astronomickou publikaci „Základové hvězdosloví, čili astronomie“. Během jeho působení a pod jeho patronací v Plzni úspěšně dostudoval jeho o 22 let mladší bratranec Bedřich a složil maturitní zkoušku.

Západočeská pobočka je součástí **České astronomické společnosti** a sdružuje astronomy profesionály a amatéry a další zájemce o astronomii především z Plzeňského kraje. V současné době má více než 50 členů. Vedení pobočky se snaží vytvořit prostor a podmínky hlavně pro aktivní zájemce o astronomii. Organizuje klubová setkání, pořádá exkurze na výstavy a putování po zajímavých místech spojených s astronomií. Pod hvězdnou oblohou mají členové možnost se setkávat při pozorovacích víkendech a mnoha dalších pozorovatelských aktivitách. Při akcích určených pro veřejnost se pobočka snaží propagovat Českou astronomickou společnost a popularizovat astronomii v západních Čechách. www.astro.zcu.cz

Organizátoři a partneři

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
ZÁPADOČESKÉ
UNIVERZITY
V PLZNI

Plzeňská
filharmonie

H VĚZDÁRNA
V ROKYCANĚCH A PLZNI

Mediální partner

Str. 3 (Celkem 3)